

Beleid voor groene grondstoffen uit de natuur

De rijksoverheid wil dat de economie duurzamer wordt en streeft daarom naar een zogenaamde groene circulaire economie. Groen betekent minder fossiele grondstoffen gebruiken en meer gebruik maken van biomassa. Circulair betekent dat we proberen om producten meerdere keren te gebruiken en er tenslotte geen afval overblijft. Natuur krijgt daarmee een belangrijke doelstelling naast het beschermen en vergroten van natuurwaarden: natuur en bos worden producent van biomassa voor allerlei toepassingen.

— Peter van der Knaap (directie Natuur en Biodiversiteit, Ministerie van Economische zaken)

> Dat het kabinet de omslag naar een groene circulaire economie serieus neemt, blijkt uit de beleidsbrief groene groei. Daarin staat de kern van het beleid: minder afhankelijk worden van schaarse grondstoffen door overschakelen op een circulaire en groenere economie. De productie moet bovendien duurzamer om het natuurlijk kapitaal te sparen.

Uiteraard doet de overheid dit niet allemaal zelf, maar stimuleert en promoot ze deze omslag. Er zijn subsidies, stimuleringsprogramma's, onderzoek en zogenaamde marktprikkels. Zo heeft de overheid Green Deals gesloten om 'inspirerende duurzame projecten sneller te realiseren'. Dit is bijvoorbeeld gedaan voor het realiseren van een biomassavergasser-WKK, waarbij een gerberakwekerij warmte produceert uit laagwaardig riet uit een natuurgebied. Ook is er een Green Deal gesloten om in het gevangeniscomplex Veenhuizen een installatie te bouwen die gestookt wordt met houtsnippers uit het beheer van bos, natuur en landschap uit de omgeving.

Sector doet al veel!

De overheid juicht het toe dat de natuur-, bos- en houtsector zelf heel veel doet op dit gebied. Het Rijk rekent op de inzet van groen ondernemerschap en de energieke samenleving. Die inzet moet bijdragen aan meer en verantwoord gebruik

van groene grondstoffen uit de natuur. De opbrengsten eruit kunnen het natuurbeheer financiële armslag geven. Het Rijk ondersteunt kansrijke en aansprekende initiatieven zoals 'Wat snijdt hout?': de bos- en houtsector en natuurorganisaties werken met andere betrokkenen aan een actieplan voor de bijdrage van bos en hout aan een groene economie. De WUR ondersteunt partijen daarbij met scenario studies die laten zien welke keuzes nodig zijn om vraag en aanbod van hout duurzaam bij elkaar te brengen. De afgelopen jaren heeft de natuursector al veel projecten gestart voor het beter en efficiënter produceren, oogsten, verwerken, en transporteren van biomassa. In 2008 heeft de landbouw- en natuursector in het Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren met het Rijk zelfs afspraken gemaakt over de aanpak van broeikasgasreductie en duurzame energie. Die aanpak moet een flinke energiebijdrage leveren van bij elkaar 200 Petajoule. Het totale energieverbruik in Nederland is momenteel circa 3200 PJ. De natuursector wil in 2020 voor 32 PJ aan biomassa op de markt brengen.

Biomassa voor energie is slechts een van de toepassingen van biomassa. Daarnaast zoekt de sector zelf naar nieuwe biomassa-toepassingen met economische meerwaarde. Een greep uit actuele projecten:

- Hoe kunnen de relatief hoge transportkosten

van riet, natuurgras en bermgras omlaag, zodat de inspanningen voor hoogwaardige inzet ook echt lonen?

- Wat levert de teelt van biomassa op (bijvoorbeeld voor werkgelegenheid, CO₂-binding en fijnstofreductie) als onderdeel van een groene klimaatgordel in stedelijke omgeving?
- Welke betaalbare methoden zijn er om naalden in houtchips te voorkomen of te verwijderen, en zo extra slijtage aan verbrandingsketels te voorkomen?
- Doorrekening van de mogelijkheden om het grote biomassapotentieel van landschapselementen rendabel te mobiliseren door gecombineerde inzet van vrijwilligers en agrarische natuurverenigingen en lokale verwerking.
- Ontwikkelen van CO₂-standaarden om de voetafdruk te bepalen voor houtige biomassa zoals brandhout, houtchips en houtpellets. Voor fossiele brandstoffen zijn die standaarden al beschikbaar.
- Een handreiking voor aanbestedende diensten om groenafval, bijvoorbeeld bermgras, zo aan te besteden dat dit maximaal bijdraagt aan duurzaamheid.

Duurzaamheid

De rijksoverheid stimuleert deze projecten niet alleen omdat het belangrijk is dat een concu-

foto's Hans van den Bos, bosbeeld

rerende bos- en houtsector optimaal bijdraagt aan de “biogebaseerde economie”, maar ook omdat ze uiteindelijk bijdragen aan duurzaamheid. Om die duurzaamheid aan te kunnen tonen, ontwikkelt de Europese commissie momenteel één set duurzaamheidscriteria voor bosbeheer, voor alle toepassingen. Europa wil dat de toenemende eisen aan het bosbeheer vanuit klimaat, energie, biodiversiteit, industrie, recreatie en waterbeheer niet te ver uiteen gaan lopen. Nationaal komen er duurzaamheidscriteria, specifiek voor bij- en meestook van hout in kolencentrales in de energiesubsidie SDE+. Dat gaat voor een groot deel over houtpellets uit Noord-Amerika. Vanuit andere sectoren zoals de chemie wordt nagedacht over vrijwillige duurzaamheidscriteria. Het Kabinet wil uiteindelijk toe naar één duidelijk en werkbaar internationaal systeem van afspraken over duurzaamheidscriteria voor de hele biomassaketten. De rijksoverheid stimuleert ook het optimaal gebruik van biomassa. Meer duurzame energie en biobased materialen vragen immers om meer

biomassa. Zo wil de chemie in 2030 15% fossiele grondstoffen vervangen hebben door biomassa. Die toename kan alleen duurzaam van hetzelfde areaal als die komt uit een productievare bosbouw of van optimaal materiaalgebruik door cascadering. Cascadering is er ruwweg in twee vormen. In de eerste wordt de biomassa door raffinage gesplitst in functionele componenten zoals eiwitten en vezels. Dat leidt tot maximale toegevoegde waarde bij toepassing in onder meer voedsel, chemie en energie. Een tweede vorm is die waarbij de biomassa zo lang mogelijk in circulatie wordt gehouden: timmerhout wordt eerst gerecycled, vervolgens verwerkt in spaanplaat, en pas daarna verbrand voor energie.

Onderzoek

Hoewel we op het gebied van gebruik van biomassa al een eind zijn, weten we ook heel veel nog niet. De overheid heeft daarom bij meerdere instituten en universiteiten opdrachten uitgezet die antwoorden moeten geven op een aantal prangende vragen. Zo is er behoefte aan meer kennis over:

- Beheermethoden en bedrijfsmodellen voor oogst en verwerking van hout, gras en andere biomassa uit natuur. Zo heeft Livestock Research in Lelystad een uitgebreide handleiding en drie handzame praktijkbrochures ontwikkeld voor het afzetten van maaisel van natuurgras, rietlanden, stedelijk groen en bermen. Daarin is de kennis over maaibeachement (maaitijdstip), voorbereiding (drogen) en opslag bij elkaar gebracht zodat beheerders hun beheer beter kunnen afstemmen op de kwaliteitseisen.
- Het aanbod van biomassa op lange termijn. Daarvoor worden al lang bos- en houtstatistieken bijgehouden, maar daarin is nu ook het aanbod van biomassa opgenomen.
- Combineren van meer oogst met biodiversiteit en recreatie.
- Innovatieve toepassingsmogelijkheden.
- Duurzaamheid. Zo wordt er een adviesstelsel houtoogst gemaakt waarmee beheerders kunnen nagaan welke oogst van vooral top- en takhout verantwoord is.

Regionaal en lokaal

Dit artikel concentreert zich op het rijksbeleid voor groene grondstoffen en dat geeft uiteraard geen compleet beeld. Veel vernieuwingen vinden plaats op regionaal en lokaal niveau. Daar wordt hard gewerkt aan het sluiten van regionale biomassaketens, in combinatie met lokale biobased installaties of decentrale energietoepassingen. En wordt gewerkt aan meer biomassa uit energieplantages, tijdelijk natuur, en aanplant van productieve boomsoorten. Door de decentralisatie van het beleid voor natuur en regionale economie zijn provincies, gemeenten en waterschappen in veel gevallen de belangrijkste partner aan overheidskant bij dergelijke plannen en hebben ze ook de instrumenten daarvoor in handen, zoals natuursubsidies, OBN, landinrichting, regionale innovatieclusters en ruimtelijke inpassing van installaties. Soms is ondersteuning beschikbaar uit Europese fondsen zoals voor plattelandsontwikkeling of grensoverschrijdende samenwerking.

De toekomst

De groene circulaire economie zal zich de komende jaren naar verwachting verder ontwikkelen. De behoefte aan groene grondstoffen voor een groeiende wereldbevolking en nieuwe toepassingen zullen van grote invloed zijn op het natuurbeheer. Beheerders zullen meer dan voorheen naast het natuurbeleid te maken krijgen met beleidsontwikkeling voor groene grondstoffen op een breed terrein, van innovatie tot klimaat, van afval tot energie, van lokaal tot Europees niveau.<

p.vanderknaap@minez.nl